

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 399/2025 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen lapsikaappausten ehkäisemisestä ja viranomaisten yhteistyön vahvistamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Maaret Castrénin /kok näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 399/2025 vp:

Mitä hallitus aikoo tehdä rajavartiolaitoksen, poliisin ja lastensuojelun yhteistyön vahvistamiseksi lapsikaappausten ehkäisemiseksi,

miten varmistetaan, että matkustuskieltojen toimeenpano on viiveetöntä ja että tieto matkustuskiellosta kulkee reaaliaikaisesti viranomaisten välillä ja

miten hallitus aikoo seurata ja kehittää lapsikaappausten ehkäisyn kansallista koordinaatiota, jotta Suomi täyttää YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen ja Haagin lapsikaappaus sopimuksen velvoitteet?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Petteri Orpon hallitusohjelmassa Suomi on turvallinen ja vakaa oikeusvaltio. Yhteiskuntamme ja kansalaistemme kohtaamat haasteet koskettavat useita yhteiskunnan sektoreita, ja niiden tunnistamisessa ja niihin tarttumisessa vaaditaan yhä enemmän yhteistyötä ja uudenlaisia toimintatapoja. Vahva ja välittävä Suomi huolehtii kansalaistensa turvallisuudesta kotona, kaduilla ja rajoilla. Rikollisuuden ja muiden yhteiskunnallisten ongelmien torjumisessa panostetaan ennaltaehkäisyyn, juurisyiden tunnistamiseen ja rikosvastuun toteutumiseen.

Pääministeri Orpon hallituksen ohjelman mukaisesti väkivallan eri muotoja torjutaan laajasti. Lapsikaappaukset voidaan katsoa yhdeksi henkisen väkivallan muodoksi ja kuuluvat tätä kautta hallitusohjelman tavoitteiden piiriin.

Eri toimijoiden välinen yhteistyö on avainasemassa lapsikaappausten ehkäisemisessä, ratkaisemisessa ja palautumisen jälkeisessä työskentelyssä. Rajavartiolaitoksella ja poliisilla on lastensuojelulain (417/2007) 25 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus, mikäli työtehtävissä herää huoli lapsen tilanteesta. Lastensuojeluilmoituksen kautta lapsikaappaus tai sen uhka tulee lastensuojelun tietoon ja mahdollistaa lastensuojelun tarvittavien toimenpiteiden arvioinnin. Poliisilaitokset sopivat Poliisihallituksen ohjeen mukaisesti yhteistyöstä paikallisesti sosiaaliviranomaisten

kanssa lapsikaappaustilanteissa ja lapsikaappausuhkatilanteissa. Lapsikaappausten estämiseksi ja lapsikaappausrikosten tutkimiseksi poliisi tekee ohjeistuksensa mukaisesti yhteistyötä myös syyttäjän sekä Rajavartiolaitoksen kanssa.

Hallitusohjelmaan on kirjattu tavoitteeksi nostaa poliisitehtävissä toimivien määrän 8 000 poliisihenkilötyövuoteen vaalikauden loppuun mennessä. Lisäys tehdään poliisin operatiivisen toiminnan vahvistamiseen. Poliisin resurssit turvataan pitkäjärjestyksellä ja ennakoitavasti. Poliisin perusrahoitusta lisätään ja kehitetään poliisin rahoitusmallia tavoitteen mukaisesti. Hallitusohjelman mukaisesti rikostorjuntaa tehostetaan ja sen vaikuttavuutta lisätään keventämällä poliisin esitutkintavelvoitetta esimerkiksi laajojen massarikoskokonaisuuksien kohdalla sekä laajentamalla tutkinnan rajoittamisedellytysten käyttöalaa ja helpottamalla niiden käyttöä. Tämä lisää osaltaan poliisin kykyä puuttua nopeasti myös ilmeneviin mahdollisiin lapsikaappaustilanteisiin.

Hallituskauden aikana viranomaisyhteistyötä edistetään muun muassa Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen PTR-yhteistyötä edelleen kehittämällä sekä huolehtimalla niiden toimintaedellytyksistä ja toimivaltuuksista. Poliisitoimintaa ja sisäisen turvallisuuden suojaamista kehitetään valmistelemalla ja ottamalla käyttöön rikostiedustelun mahdollistava lainsäädäntö. Hallitus varmistaa lisäksi, että poliisilaki, pakkokeinolaki ja esitutkintalaki tukevat rikostorjuntaa riittävällä tavalla. Hallitusohjelman mukaan Rajavartiolaitoksen rikostorjuntalaki päivitetään rikostutkinnan tehostamiseksi. Myös hallinnollista rikostorjuntaa kehitetään.

Hallitus poistaa tietojenvaihdon esteitä rikostorjunnassa. Sektorilainsäädäntöä päivitetään muun muassa siten, että sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetuksen viranomaisia velvoitetaan antamaan poliisille ainakin henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten muutoin salassa pidettävät välttämättömät tiedot. Poliisin mahdollisuuksia luovuttaa eri viranomaisille salassa pidettäviä tietoja muun muassa rikosten estämiseksi ja turvallisuuden takaamiseksi lisätään. Viranomaisten yhteistyömahdollisuuksia parannetaan varmistamalla tiedonsaanti- ja oma-aloitteiset tiedonanto-oikeudet viranomaisten välillä. Sisäministeriö on asettanut ajalle 25.9.2023-31.5.2026 lainsäädäntöhankkeen valmistelevaan ehdotuksen poliisilain ja poliisin henkilötietolain kansallista tiedonvaihtoa koskevien säännösten muuttamiseksi. Olennaista on kehittää tiedonkulkua viranomaisten välillä, mutta myös viranomaisten tietoisuutta lapsikaappauksista ilmiönä. Osana lastensuojelulainsäädännön uudistamista voidaan arvioida eri viranomaisten välisen yhteistyön tehostamista ja nykytilan mahdollisia puutteita.

Poliisihallituksen tietojen mukaan vuoden 2025 aikana poliisin ilmoitusjärjestelmään on kirjattu lapsikaappaus- rikosnimikkeellä 64 asiaa. Oikeusministeriö toimii Haagin vuoden 1980 lapsikaappausyleissopimuksen mukaisen keskusviranomaisena Suomessa. Keskusviranomaiselle kuuluu palautushakemusten välittämisen ja tapausten hoidon ohella erilaiset neuvontatehtävät. Oikeusministeriö on laatinut lapsikaappaustietopakettin, johon sisältyy eri viranomaisten tuottamaa tietoa lapsikaappausten ennaltaehkäisystä.

Poliisihallituksen päivittämä ja poliisia velvoittava ohje "Kansainvälinen lapsikaappaus ja sen uhkatilanteet" (POL-2015-11897) on tullut voimaan 1.9.2023. Ohjeessa on huomioitu Schengen-säännöksen muutokset. Lapsikaappaukseen viittaavasta tilanteesta tai sen uhasta tulee ohjeistuksen mukaisesti kirjata poliisin ilmoitusjärjestelmään S-ilmoitus, mikäli tapauksessa ei vielä täyty minkään rikoksen tunnusmerkistö. Mikäli lapsikaappausasiasta on kirjattu rikosilmoitus, on asiasta ilmoitettava esitutkintalain 5 luvun 1 §:n mukaisesti syyttäjälle. Lapsikaappauksiin liittyvä kansainvälinen elementti edellyttää esitutkintalain 5 luvun 3 §:n mukaista syyttäjän ja poliisin yhteistyötä päätettäessä esitutinnan aloittamisesta, käytettävistä esitutkintatoimenpiteistä ja mahdollisesti tarvittavista syytemääräyksistä.

Schengenin tietojärjestelmään (SIS) on mahdollista tehdä ennalta estävä kuulutus tapauksissa, joissa lapseen kohdistuu konkreettinen ja ilmeinen vanhemman, perheenjäsenen tai huoltajan tekemän lapsikaappauksen vaara. Kuulutuksen toimenpiteenä lapsen matka estetään ja otetaan yhteyttä lastensuojeluviranomaisiin, jotka päättävät lapsen edun mukaisista toimenpiteistä tapauskohtaisesti.

Schengenin tietojärjestelmään tehtävän kuulutuksen lisäksi poliisilla on lapsikaappaustilanteessa toimivaltuudet seuraaviin ennalta estäviin turvaamistoimiin: Lapsen välitön haltuunotto huoltolain perusteella, lapsen välitön haltuunotto täytäntöönpanolain perusteella, lapselle myönnetyn passin peruuttaminen ja lähestymiskieltoon määrääminen. Lapsen välittömän haltuunoton tilanteissa poliisi on yhteydessä sosiaaliviranomaisiin, jotka arvioivat kiireellisen sijoittamisen tarpeen.

Meneillään olevassa lapsikaappausrikoksessa tilanteessa, jossa esimerkiksi lasta ollaan viemässä maasta, poliisilla on Poliisihallituksen ohjeen mukaan velvollisuus toimia ja estää rikoksen tekeminen. Akuuteissa lapsikaappaustilanteissa, joissa epäilty ja lapsi oletettavasti ovat edelleen kotimaassa taikka matkalla kohdemaahan korostuvat nopeat toimenpiteet henkilöiden paikallistamiseksi. Tällaisia toimenpiteitä ovat esimerkiksi hätäpaikannukset, pakkokeinolaissa säädetty televalvonta- ja telekuuntelu, kansalliset ja kansainväliset kuulutukset sekä Rajavartiolaitoksen tiedottaminen tilanteesta ja ajoneuvojen tarkastukset rajanylityspisteillä.

Rajavartiolaitos kiinnittää Schengenin rajasäännösten mukaisesti erityistä huomiota alaikäisiin siitä riippumatta, matkustavatko nämä ulkorajan yli aikuisen seurassa vai yksin. Sisärajaliikenteessä matkustavia ei kuitenkaan tarkasteta säännöllisesti. Rajavartiolaitos ilmoittaa poliisille, jos alaikäisen rajatarkastuksessa epäillään lapsen laitonta maastavientiä eli ns. lapsikaappausta. Mikäli lapsikaappausuhan riski on konkreettinen, rajavartiomiehellä on velvollisuus ilmoittaa asiasta poliisille ja estää rikoksen tekeminen (poliisin ohjeiden mukaisesti) sekä ilmoittaa tarvittaessa lastensuojeluviranomaisille. Poliisi voi tarvittaessa estää lapsen matkustamisen kiireellisessä tapauksessa ja esittää Rajavartiolaitokselle tätä koskevan toimenpidepyynnön toteutettavaksi rajanylityspaikoilla. Rajavartiolaitos voi ryhtyä pyynnön mukaisiin toimenpiteisiin. Mikäli

lapsen huoltaja ottaa yhteyttä suoraan Rajavartiolaitokseen epäillessään lapsikaappausta, Rajavartiolaitos kirjaa huoltajan ilmoituksen ja epäilyn kaappauksen yksityiskohdat. Rajavartiolaitos tekee asiasta toimenpidepyynnön ja ilmoittaa asiasta poliisille. Rajavartiolaitos ohjaa ilmoittajan tekemään ilmoituksen myös poliisille. Mikäli lapsella on passi, on oletuksena, että lapsella on matkustuslupa, koska passin saaminen lapselle, jonka vanhemmilla on yhteishuoltajuus, edellyttää molempien huoltajien suostumuksen.

Mikäli kyseessä on aikuisen seurassa matkustava alaikäinen, selvitetään, onko aikuinen alaikäisen huoltaja, erityisesti silloin, kun alaikäinen on vain yhden aikuisen seurassa. Jos alaikäinen matkustaa vain toisen huoltajansa kanssa, selvitetään tarvittaessa myös toisen huoltajan kanta matkustamiseen. Mikäli lapsi on matkustamassa yksin, lupa matkustamiseen varmistetaan huoltajilta.

Helsingissä 8.12.2025

Sisäministeri Mari Rantanen

VN/35076/2025-SM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: